

4.4.10 การสูญเขา (Dishorning)

การสูญเขา หมายถึง การทำลายตุ่มเขา (Horn buds) ของลูกสัตว์ ทั้งเพศผู้และเพศเมีย เพื่อไม่ให้เจริญงอกยาวออกตามอายุของมัน ส่วนใหญ่จะทำเมื่อแพะอายุ 3-5 วัน หรือ ไม่เกิน 2 สัปดาห์ ทำง่าย เจ็บปวดน้อย หากทำเมื่อแพะโตจะทำลำบาก ควบคุมยาก ความเจ็บปวดจากบาดแผลจะมีมากขึ้นตามลำดับ ส่วนการตัดเขา (Dehorning) หมายถึง การตัดเขาที่งอกยาวออกมาทิ้ง คงเหลือไว้ติดหนังหัวของสัตว์เท่านั้น จะทำในแพะ-แกะโตที่เขามีปัญหา เช่น เขาโค้งทิ่มแทงตัวเอง เขาหักตรงโคนเขา เขาหักกลาง

การสูญเขาทำได้ 4 วิธี คือ

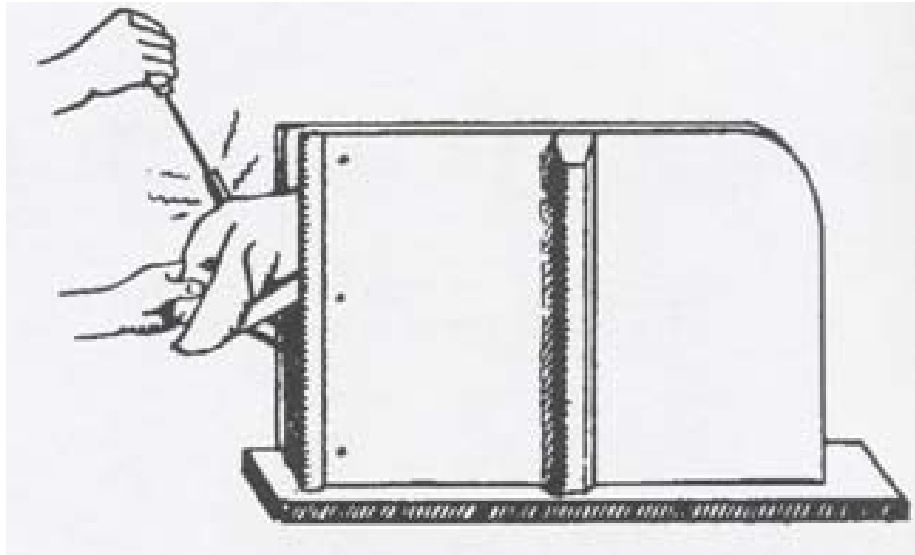
ก. ใช้ด้วยเหล็กเผาไฟ

อุปกรณ์ที่ใช้คือแท่งเหล็กปลายแบน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางราว 1.3 เซนติเมตร (Disbudding iron) มีลักษณะเช่นเดียวกับที่ใช้ในลูกโค เมื่อเผาเหล็กดังกล่าวดีแล้วจับลูกแพะวางบนตัก ควบคุมไฟให้มัน ใช้กรรไกรตัดขนรอบ ๆ ตุ่มออกทั้งสองข้าง ใช้เหล็กร้อนจี้บนตุ่มเขานานข้างละ 15 วินาที (หรือนับ 1-15) หลังจากเอาเหล็กออกทาด้วยวาสลินรอบ ๆ บริเวณที่จี้นั้น การใช้เหล็กเผาไฟจี้เขาเป็นการทำลายเซลล์ผิว **ภาพที่ 6.75-6.76**

ภาพที่ 6.75 แสดงการสูญเขาแพะโดยใช้ความร้อน

ที่มา: ถวัล (2542)

ภาพที่ 6.76 แสดงการสุญเขาแพะโดยใช้ความร้อน

ที่มา: ถวัล (2542)

ข. จี้ด้วยหัวแร่ไฟฟ้า (Dehorner)

อุปกรณ์ประกอบด้วย หัวแร่ไฟฟ้า ถุงมือหนัง ในภาพมีขวดวัคซีนบาดทะยัก หรือ CD & T ด้วย (ในสภาพการเลี้ยงดูของเกษตรกรไทย จะใช้วัคซีนนี้หรือไม่ก็ได้) เมื่อฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยัก 2 ซีซี. เข้าใต้ผิวหนังลูกสัตว์แล้ว ก็เสียบไฟฟ้าเข้าหัวแร่ จับลูกสัตว์ให้แน่น สวมถุงมือหนังกับมือด้านที่จับหัวแร่ให้เรียบร้อย

เมื่อหัวแร่ร้อนได้ที่ ให้จี้หัวแร่ไฟฟ้าเข้าที่เขาลูกสัตว์ 10 วินาที/เขา พร้อมกับกดหัวแร่ให้แน่น อย่าให้เคลื่อน เมื่อจี้ครบ 10 วินาที ควรพักให้หัวแร่ร้อนจัดอีกครั้งหนึ่งจึงจี้เขาต่อไป หลังจากจี้ครั้งแรก จะสังเกตเห็นเขาอ่อนโคนความร้อนไม่จนเป็นวงสีทองแดง ให้ใช้มือที่สวมถุงมือหนังลอกส่วนเนื้อเขาที่ไหม้เนื้อออกเพื่อป้องกันการงอกใหม่อีกครั้ง เมื่อเสร็จการจี้ทั้งสองเขาในรอบแรกแล้ว ให้กลับมาจี้รอยเดิมอีกครั้งหนึ่งโดยใช้เวลาเพียง 8 วินาที/เขา เพื่อให้เนื้อเยื่อเขาตายสนิท ภาพที่ 6.76-6.80

ภาพที่ 6.78 แสดงอุปกรณ์การสูญเสียเขาแพะ-แกะด้วยหัวแรงไฟฟ้า

ที่มา: White Oak Farm (2011)

ภาพที่ 6.79 แสดงการสูญเสียเขาแพะ-แกะด้วยหัวแรงไฟฟ้าครั้งแรก

ที่มา: White Oak Farm (2011)

ภาพที่ 6.80 แสดงการสูญเสียเขาแพะ-แกะด้วยหัวแรงไฟฟ้าครั้งที่สอง

ที่มา: White Oak Farm (2011)

ค. ป้ายด้วยสารเคมี

การสูญเสียเขาถูกแพะด้วยการป้ายด้วยสารเคมี ใช้สารเคมีที่ออกฤทธิ์กัดเนื้อเยื่อ (Caustic paste) เช่น โปแตสเซียม ไฮดรอกไซด์ (Potassium hydroxide) ซึ่งไม่นิยมเท่ากับการจี้ด้วยเหล็กร้อน เพราะไม่ค่อยได้ผลดี และมีอันตรายมากกว่า ก่อนป้ายครีม ให้ตัดขนและทาวาสลินบริเวณรอบคุ่มเขาทั้งสองข้าง (อย่าทาบนคุ่มเขา) เพื่อป้องกันไม่ให้ครีมกัดไหม้หนังหัวลูกแพะรอบ ๆ คุ่มเขา จากนั้นทาครีมโซดาไฟที่คุ่มเขาเป็นวงกลมกว้าง (ประมาณ 2.5 เซนติเมตร) พื้นผิวตรงนั้นจะกลายเป็นสีชมพูอมขาว

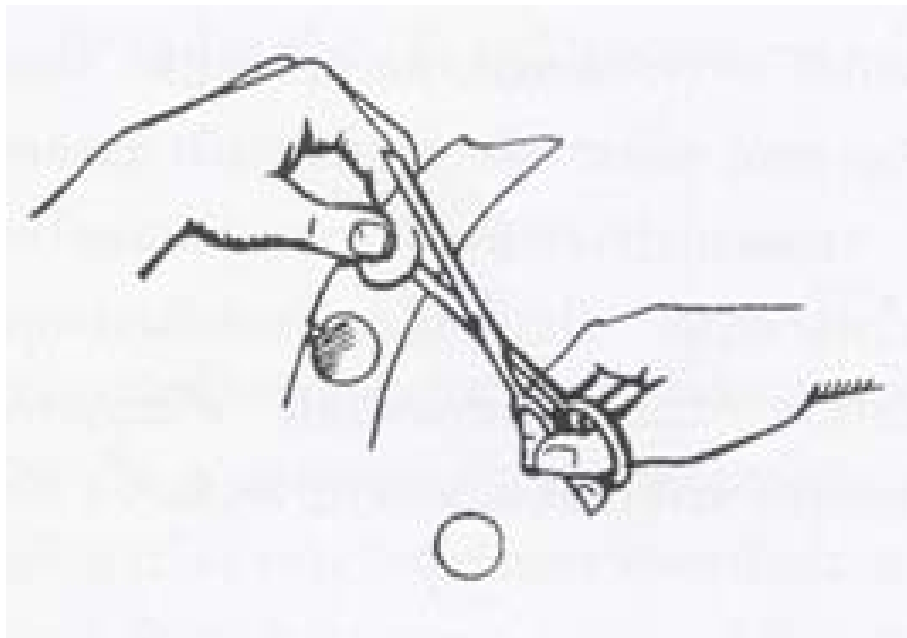
ลูกแพะที่ทำการสูญเสียเขาโดยใช้สารเคมีแล้ว จะต้องแยกและกักบริเวณไว้ประมาณ 30 นาที เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกแพะตัวอื่นเข้ามาเลีย ซึ่งจะเป็นอันตราย ข้อควรระวังที่สุดคือ ต้องป้องกันไม่ให้สารเคมีที่ใช้ถูกลูกตาจะทำให้ตาบอด หรือแม้แต่สัมผัสส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย เพราะจะเจ็บแสบมากที่สุด บางครั้งการสูญเสียเขาด้วยสารเคมี อาจทำโดยการการตัดขนบริเวณรอบ ๆ คุ่มเขาแล้วตัดผ้าเทปกาว (Adhesive tape) ขนาดพอดีสำหรับปิดคลุมคุ่มเขาทั้งสองข้าง แล้วใช้ครีมวาสลินทาบริเวณรอบคุ่มเขาที่ปิดไว้แล้ว เพื่อป้องกันสารเคมีกระจายออกมากัดเนื้อหนังบริเวณใกล้เคียงกัน จากนั้นลอกผ้าเทปที่ปิดคุ่มเขาออกแล้วทาด้วยครีมสารเคมี

ภาพที่ 6.81-6.84

ภาพที่ 6.81 แสดงการสุญเขาโดยใช้สารเคมีขั้นที่ 1 ใช้กรรไกรเล็มขนรอบ ๆ เขาตุ๊กสัตว์

ที่มา: ถวัล (2542)

ภาพที่ 6.82 แสดงการสุญเขาโดยใช้สารเคมีขั้นที่ 2 ใช้กระดากาวตัดเป็นวงกลมปิดเขา

ที่มา: ถวัล (2542)

ภาพที่ 6.83 แสดงการสุญเขาโดยใช้สารเคมีขั้นที่ 3 ทาวาสลินรอบ ๆ กระจกตา

ที่มา: ถวัล (2542)

ภาพที่ 6.84 แสดงการสุญเขาโดยใช้สารเคมีขั้นที่ 4 และกระจกตาออกป้ายสารเคมีบนเขา

ที่มา: ถวัล (2542)

ง. การตัดเขาแพะ (Dehorning)

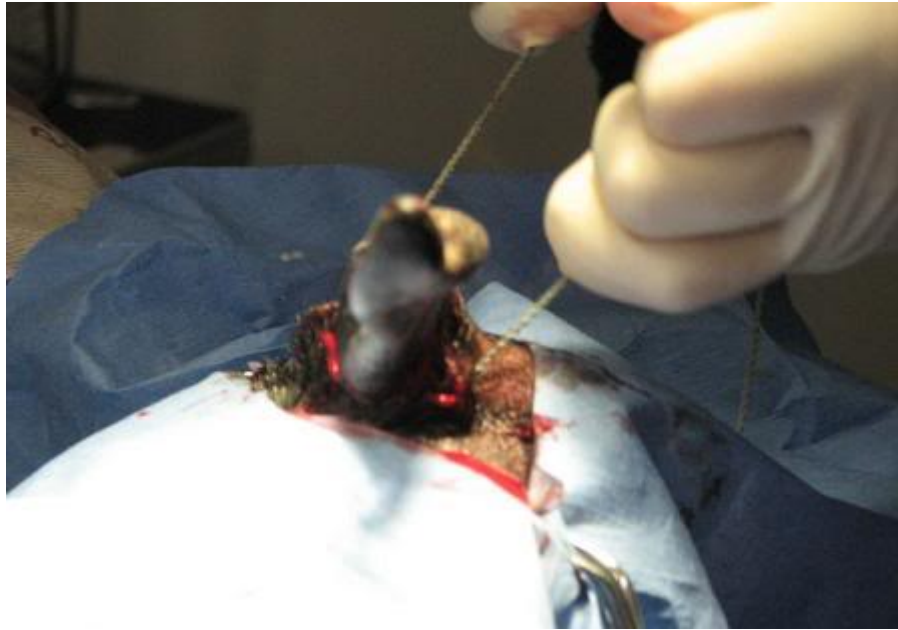
ในแพะใหญ่ เขาแพะตัวผู้จะแข็งแรงทนทานต่อความร้อนมากกว่าเขาของตัวเมีย จึงทำได้วิธีอื่นได้ยากกว่า และเขาแพะงอกยาวเร็ว มีลักษณะโค้งเป็นอันตรายต่อศรีษะและนัยน์ตา เขาแพะที่ลักษณะเล็กบางจะหักง่ายและหักบ่อยๆ ทำให้บาดเจ็บและเสียเลือด

อาจใช้เลื่อยหรือเส้นลวดสำหรับตัดเขาโดยเฉพาะก็ได้ ตัดเขาหรือเลื่อยเขาออกให้ชิดกะโหลกศรีษะ หรืออาจเลื่อยส่วนผิวของกะโหลกศรีษะออกมาด้วยเพื่อป้องกันไม่ให้เขางอกออกมาอีก การตัดเขาในแพะใหญ่จะมีเลือดออกมาก อาจต้องทำโดยสัตวแพทย์ อาจต้องใช้ยากล่อมประสาท เช่น ยารอมพูน (Rampun) หลังจากตัดเขาแล้วทาบริเวณรอยตัดด้วยจี้ผึ้ง หรือจี้ด้วยเหล็กเผาไฟอีกครั้งหนึ่ง บางรายใช้ยางเหนียวพิเศษรัดเขา ให้นเนื้อเยื่อบริเวณโคนเขาตายและเขาหลุดออกไปเอง แต่แพะมักจะคันเขาเอาเขาไปกระแทกรั้วจนเขาหักไปก่อนทำให้เกิดแผลต้องรักษากันอีก จึงไม่ค่อยนิยม ภาพที่ 6.85-6.88

ภาพที่ 6.85 แสดงลวดเลื่อยเขาพร้อมมือจับ (Dehorning Wire and Handles)

ที่มา: Leaderproducts.com (n.d.)

ภาพที่ 6.86 แสดงการใช้ลวดเลื่อยเขา ซึ่งน่าจะไม่เหมาะสำหรับใช้ปฏิบัติในระดับฟาร์ม

ที่มา: Sandylanedairygoats.com (2009)

ภาพที่ 6.87 แสดงเลื่อยไฟฟ้า ใช้ตัดเขาสัตว์ (Dehorning saw)

ที่มา: Informedfarmers.com (2011)

ภาพที่ 6.88 แสดงเลื่อยมือ ใช้ตัดเขาสัตว์ (Dehorning saw)

ที่มา: Proprofs.com (n.d.)

4.4.11 การตอนแพะ-แกะ (Castration)

ลูกแพะ-แกะตัวผู้ที่ไม่ประสงค์จะเก็บไว้ทำพันธุ์ควรตอนเพื่อขุนขายเป็นแพะ-แกะเนื้อตั้งแต่อายุ 2-4 สัปดาห์ (ในประเทศไต้หวัน นิยมตอนเมื่อแพะอายุ 3-4 เดือน กล่าวคือให้แพะโตเป็นหนุ่มก่อนจึงตอน จะได้แพะตอนที่ได้น้ำหนัก และโตดี ลูกอ๊ณฑะที่ได้ก็สามารถนำไปประกอบอาหารได้ เป็นที่นิยม) การตอนจะเป็นการลดกลิ่นและกำจัดสาบของแพะ-แกะตัวผู้ลงได้แต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงก็เพื่อควบคุมการผสมพันธุ์มากกว่ากำจัดกลิ่นสาบ

การตอนแพะทำได้ 4 วิธี คือ

ก. การตอนด้วยคีมเบอร์ดิซโซ (Burdizzo)

เป็นวิธีที่ง่ายแต่ไม่เหมาะกับผู้เลี้ยงรายย่อยเพราะถ้ามีสัตว์ตอนน้อยจะไม่คุ้มกับเครื่องมือชนิดนี้ ซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง วิธีปฏิบัติคือ จับลูกแพะนอนหายใจอั้นหรือตะแคง ดึงขาหลังทั้งสองข้างเหยียดไปด้านหลัง ใช้เข่ากดบริเวณคอให้แพะอยู่นิ่ง ทำความสะอาดและทาทางเจอร์บริเวณถุงอัณฑะดึงลูกอ๊ณฑะออกแล้วใช้นิ้วมือจับท่อน้ำเชื้อ (Spermatid cord) ให้แน่นแล้วหนีบด้วยคีมเบอร์ดิซโซ โดยหนีบข้างละ 15 วินาที พยายามอย่าให้แนวหนีบซ้ายขวาตรงกัน เพื่อว่าเมื่อเกิดเป็นแผลเน่าเปื่อย แผลจะไม่เป็นแนวเส้นตรง จนดูเหมือนลูกอ๊ณฑะจะขาด หลังจากหนีบทั้งสองข้างแล้ว ใช้มือคลึงบริเวณที่หนีบทาทางเจอร์ไอโอดีนและใส่ยาทาแผลกันแมลงวัน เช่น เนกาซันท์ หลักการตอนด้วยคีมเพื่อหนีบท่อน้ำเชื้อเส้นเลือดและเส้นประสาท ให้แตกหรือขาด จะทำให้ลูกอ๊ณฑะฝ่อไม่สามารถผลิตอสุจิได้ หรือถึงแม้ว่าจะยังคงมีน้ำเชื้ออยู่ก็ไม่สามารถจะส่งตัวสเปิร์มออกมาได้ ภาพที่ 6.89-6.92

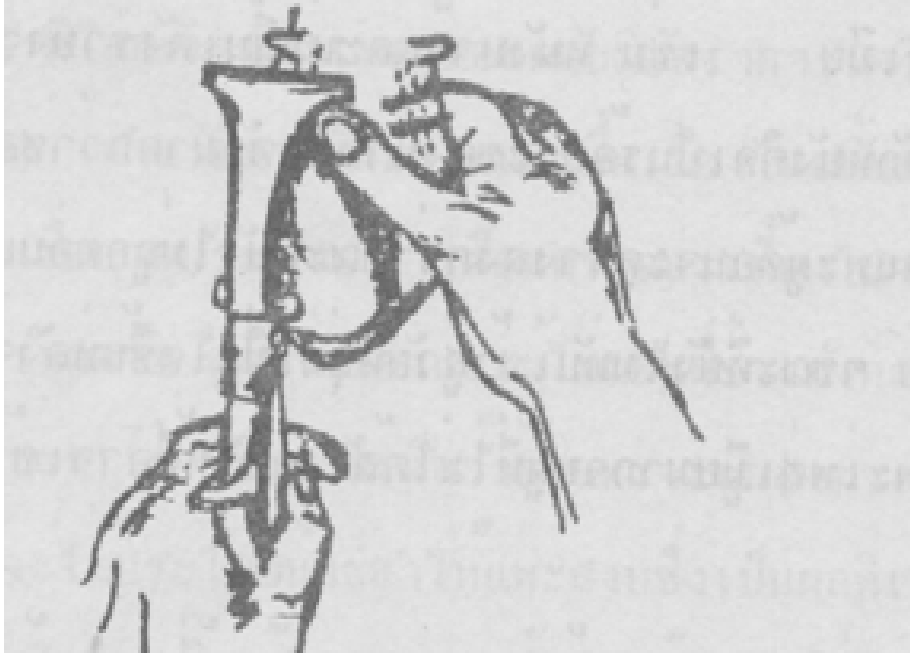
ภาพที่ 6.89 แสดงอุปกรณ์การตอนด้วย Burdizzo

ที่มา: ศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดเล็ก สถาบันสุวรรณวาทกสิกิจ (2551)

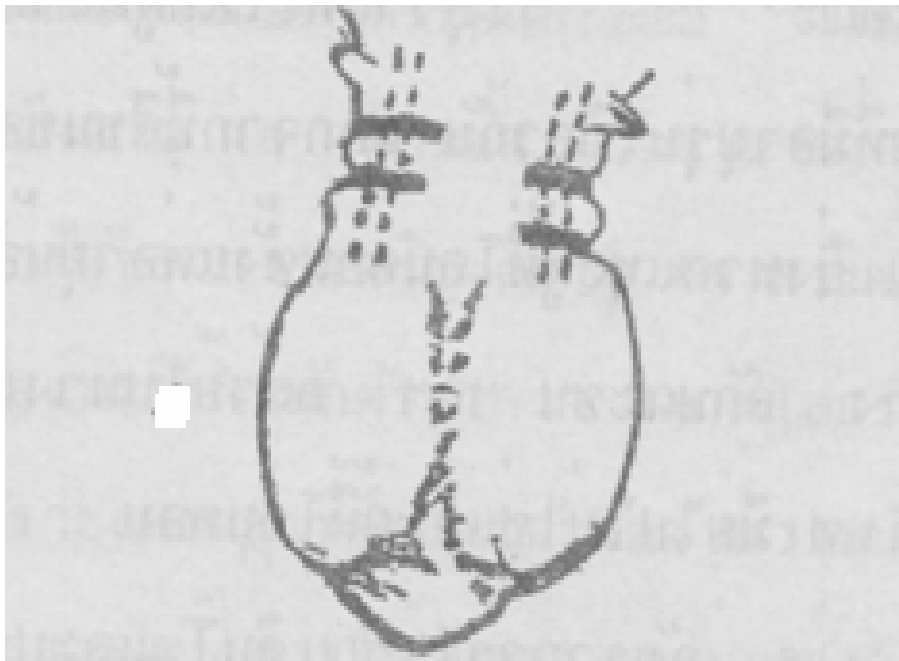
ภาพที่ 6.90 แสดงการตอนด้วยคีมให้หนีบท่อน้ำเชื้อที่ละข้าง อย่าให้แนวหนีบซ้ายขวาตรงกัน

ที่มา: สীগุน (2550)

ภาพที่ 6.91 แสดงกิมตอนและรอยชำที่เกิดจากการตอนด้วยกิม หลังตอนใหม่ๆ

ที่มา: ศิริชัย (2535)

ภาพที่ 6.92 แสดงการตอนและรอยชำจากกิมตอนเมื่อเสร็จ รอยประคือแนวเส้นสเปอร์มาติก

ที่มา: ศิริชัย (2535)

ข. การตอนโดยการรัดด้วยยาง (Rubber bands or emasculators)

โดยการใช้ยางวงที่เหนียวทนทานซึ่งผลิตมาเพื่อการตอนสัตว์โดยเฉพาะจับลูกอัณฑะ (Testes) ให้ลงในถุงอัณฑะ (Scrotal sac) ให้ยางรัดส่วนบนของลูกอัณฑะ ยางจะรัดจนทำให้ลูกอัณฑะ ฝ่อ (Atrophy) ไม่สามารถผลิตอสุจิได้ ภาพที่ 6.93-6.96

ภาพที่ 6.93 แสดงอุปกรณ์ชุดการตอนด้วยยางรัด

ที่มา: ศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดเล็ก สถาบันสุวรรณวาทกสิกิจ (2551)

ภาพที่ 6.94 แสดงการตอนด้วยยางรัดและกีม

ที่มา: สীগุน (2550)

ภาพที่ 6.95 แสดงการตอนด้วยยางรัดเมื่อถ่างคีม

ที่มา: สীগุน (2550)

ภาพที่ 6.96 แสดงการตอนด้วยยางรัดเมื่อเสร็จแล้ว

ที่มา: สীগุน (2550)

ค. การตอนโดยผ่าเอาลูกอณฑะออก

เป็นวิธีการตอนที่ได้ผล ค่าใช้จ่ายสูง และยุ่งยากกว่าสองวิธีแรก เพราะถ้าไม่สะอาด อาจติดเชื้อ อุปกรณ์ประกอบด้วย มีดผ่าตัด ไหม หรือด้าย ทิงเจอร์ไอโอดีน สบู่ สำลี ยาใส่แผล ยาฆ่าเชื้อ ยาปฏิชีวนะ ไชริงค์และเข็ม เมื่อเตรียมอุปกรณ์แล้วจับแพะให้อยู่นิ่ง ๆ ทำความสะอาดด้วยการฟอกสบู่และฆ่าเชื้อโรค ทาทิงเจอร์ไอโอดีนบริเวณถุงอณฑะแล้วใช้มีดผ่าถุงอณฑะบีบลูกอณฑะออกมา จนกระทั่งจับท่อน้ำเชื้อได้แล้วผูกด้วยไหมหรือด้ายให้แน่นเพื่อห้ามเลือด ตัดท่อน้ำเชื้อให้ขาดทั้งสองข้างทาทิงเจอร์ไอโอดีน และโรยยาผงรักษาแผลป้องกันแมลงวัน เช่น เนกาซันท์ ถ้าฉีดยาปฏิชีวนะป้องกันการอักเสบติดเชื้อหนองจะทำให้แผลหายเร็วขึ้น ภาพที่ 6.97-6.103

ภาพที่ 6.97 แสดงท่าจับลูกแกะเพื่อตอน

ที่มา: FAO Corporate Document Repository (2012)

ภาพที่ 6.98 แสดงอุปกรณ์ตอนแกะแบบผ่า

ที่มา: หนึ่งนุช (2551)

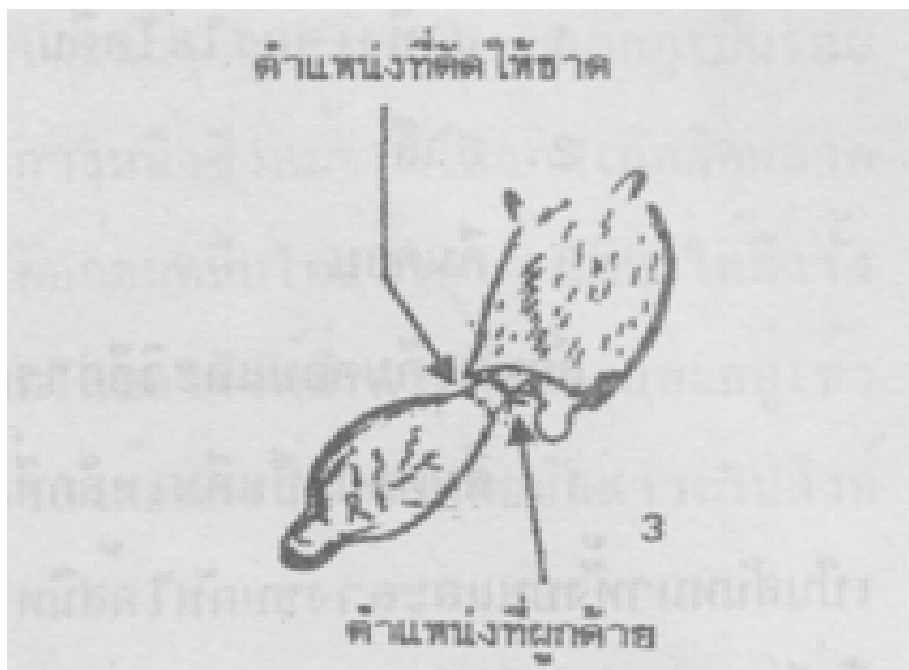
ภาพที่ 6.99 แสดงการตอนโดยผ่าเอาลูกอ้นทะออก ชั้นที่ 1

ที่มา: ศิริชัย (2535)

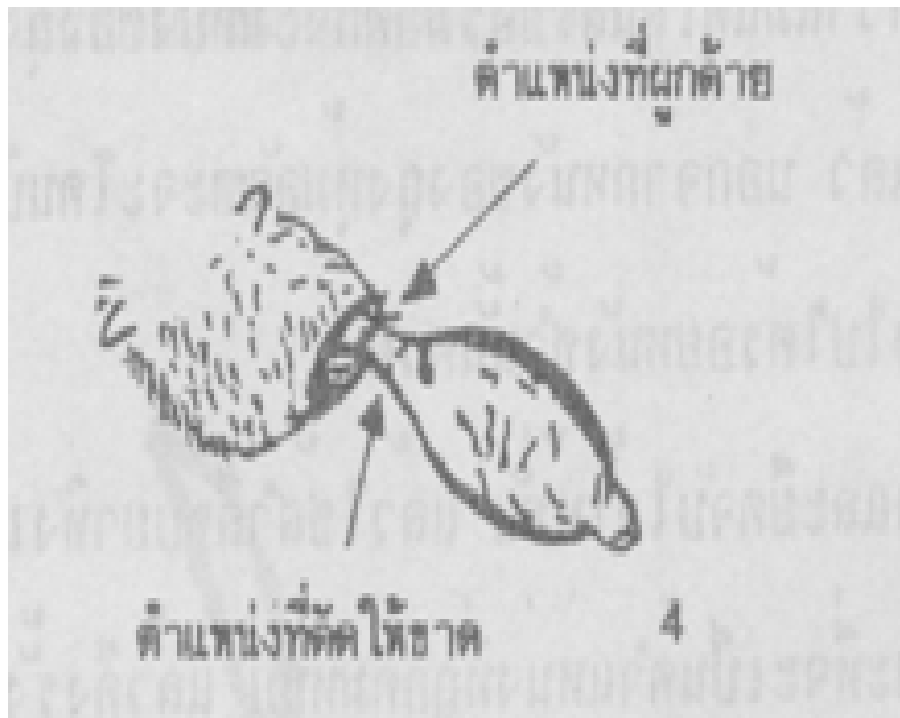
ภาพที่ 6.100 แสดงการตอนโดยผ่าเอาลูกอันทะออก ชั้นที่ 2

ที่มา: ศิริชัย (2535)

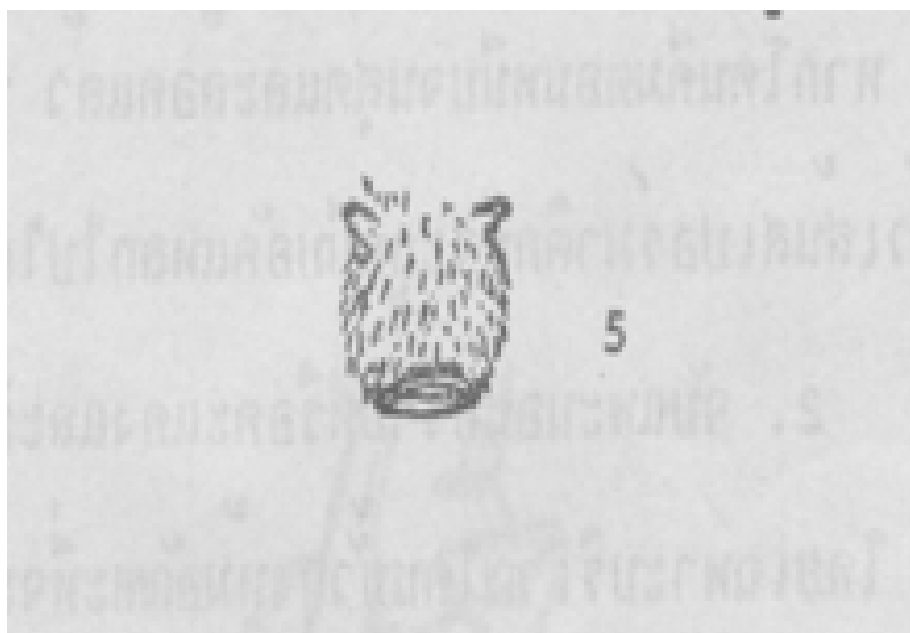
ภาพที่ 6.101 แสดงการตอนโดยผ่าเอาลูกอันทะออก ชั้นที่ 3

ที่มา: ศิริชัย (2535)

ภาพที่ 6.102 แสดงการตอนโดยผ่าเอาลูกอันตะออก ชั้นที่ 4

ที่มา: ศิริชัย (2535)

ภาพที่ 6.103 แสดงการตอนโดยผ่าเอาลูกอันตะออก ชั้นที่ 5

ที่มา: ศิริชัย (2535)

ง. การตอนด้วยการฉีดยาคุมกำเนิด

ทำได้โดยใช้ฮอร์โมนสัตว์เพศเมียฉีดเข้าไปในสัตว์เพศผู้ เช่นเดียวกับในสุนัขแต่คำนวณตามน้ำหนักตัวแพะและแกะให้เหมาะสมกับจำนวนยา สัตว์จะไม่บาดเจ็บหรือทรมาน ให้ผลเช่นเดียวกับที่ตอนในสุนัขเพศผู้ ทำให้สัตว์เป็นกะเทยชั่วคราว ประมาณ 3 เดือน ปัจจุบันมีเทคนิคใหม่โดยฉีดยาหมันเข้าไปที่ลูกอันทะข้างละ 1 เข็ม เพื่อเข้าไปทำลายเซลล์ที่เป็นแหล่งผลิตตัวสุจิประมาณ 3-4 สัปดาห์ จึงจะเป็นหมันและลูกอันทะจะฝ่อเล็กลง ส่วนผลข้างเคียงอาจซึมไม่กินอาหาร อาเจียน แต่อาการจะดีขึ้น เป็นปกติในวันรุ่งขึ้น ส่วนอาการบวม แดง มักหายภายใน 2 อาทิตย์ ภาพที่ 6.104

ภาพที่ 6.104 แสดงยานัดคุมกำเนิดสัตว์

ที่มา: พี.เอ็น.กรุ๊ป (2555)

4.4.12 การตัดแต่งกีบแพะ (Hoof trimming)

เพื่อไม่ให้กีบมีปัญหาในการเดินควรตัดแต่งกีบเท้าแพะและแกะอย่างน้อยเดือนละครั้ง โดยเฉพาะในพ่อ-แม่พันธุ์ เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคในการสืบพันธุ์ แพะและแกะที่อยู่ในธรรมชาติ การสึกกร่อนของกีบจะง่าย แต่แพะและแกะเลี้ยงโดยเฉพาะในที่ลุ่ม หรือข้างบนพื้นคอกนุ่ม ๆ ก็ต้องคอยตัดแต่ง การนำก้อนหินมาป้อน ๆ คอกจะช่วยลดความถี่ในการตัดแต่งกีบลงได้บ้าง

การตัดแต่งกีบให้ใช้มีดที่คมหรือกรรไกรขนาดใหญ่เริ่มโดยการจับขาแพะยกหงายขึ้น หนีบไว้ระหว่างเข่าของผู้ปฏิบัติ แล้วจึงค่อย ๆ ตัดเล็บหรือปลายกีบส่วนที่งอกยาวออกทีละเล็กทีละน้อย การตัดต้องระวัง หันมีดออกด้านนอกของผู้ปฏิบัติ โดยทั่วไปการตัดแต่งกีบควรทำในตอนเย็นที่อากาศเย็น ซึ่งกีบ

เท้าจะค่อนข้างอ่อนตัวทำให้ตัดง่าย แต่ถ้ากีบเท้าแข็งเกินไปให้ใช้น้ำมันหรือจี้ผึ้งทาที่กีบไว้ล่วงหน้า 2-3 วัน หรือขังแพะไว้ในที่ชื้น 2-3 ชั่วโมง ก่อนจะลงมือตัดแต่ง ภาพที่ 6.105-6.109

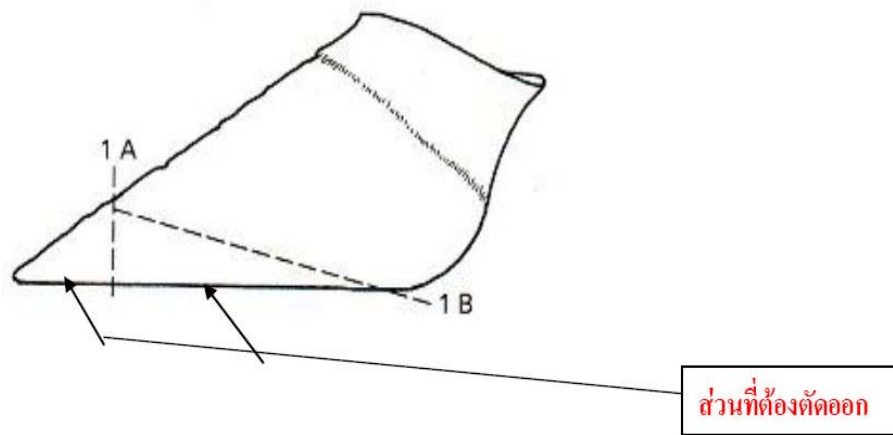
ภาพที่ 6.105 แสดงลักษณะกีบที่ต้องแต่ง

ที่มา: สীগุน (2550)

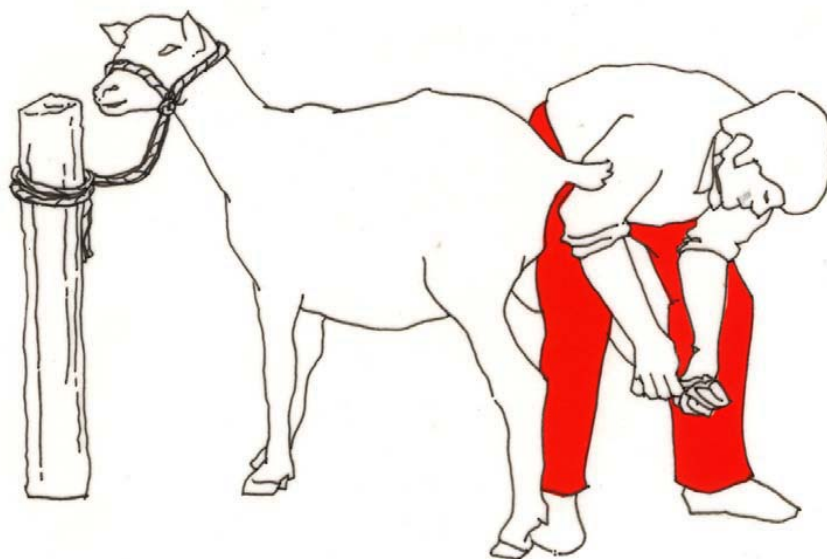
ภาพที่ 6.106 แสดงมิดแต่งกีบ และการจับมิดขณะแต่งกีบ

ที่มา: สীগุน (2550)

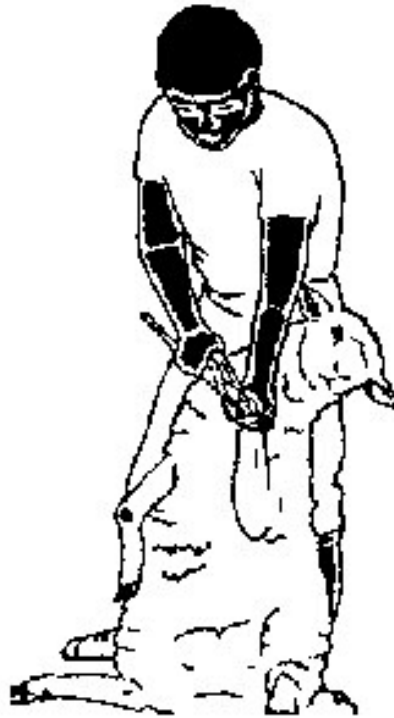
ภาพที่ 6.107 แสดงรอยกิปที่ต้องตัดแต่ง

ที่มา: หนึ่งนุช (2551)

ภาพที่ 6.108 แสดงทำขึ้นแต่งกิบ

ที่มา: หนึ่งนุช (2551)

ภาพที่ 6.109 แสดงทำขึ้นแต่งกีบอีกแบบ

ที่มา: FAO Corporate Document Repository (2012)